

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Одним з основних пріоритетів розвитку української освіти є розвиток її науково-дослідної та науково-технічної діяльності, інтеграція науки й освіти. Сьогодні особливе значення має формування в учнів проектно-технологічних знань, практичних умінь і навичок самостійно проводити дослідження, створювати власні проекти. У період активної уваги науковців та вчителів до проектного навчання треба звернути особливу увагу на те, що проектна діяльність розглядається як доповнення до інших видів навчання. Останнім часом вона є однією з найперспективніших складових освітнього процесу, оскільки створює умови для творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні. Пріоритетами цієї діяльності учнів вважають: самостійне здобування знань, їх систематизацію, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення тощо. Різноманітні грані використання проектно-діяльності учнів розглядають у своїх працях В.В. Гузеєв, М.К. Гуревич, О.М. Кобернік, І.Я. Лернер, Н.В. Матяш, М.Б. Павлова, Є.М. Павлютенков, Є.С. Полат, Г.К. Селевко, В.Д. Симоненко, І.А. Сасова, М.Б. Романовська, О.О. Фураєва, І.Д. Чечель та ін. Актуальною залишається проблема використання проектно-діяльності учнів не тільки під час уроків, а й у позаурочному виховному середовищі. Впроваджуючи численні технології виховання в систему роботи вчителя з учнями в позаурочний час, треба звернути увагу не тільки на доцільне використання проектно-діяльності в практику роботи педагогів, а й на особливості застосування проектного методу з учнями різних вікових категорій.

Мета статті – розглянути особливості використання проектно-діяльності з учнями різних вікових категорій та розробити рекомендації щодо організації проектно-діяльності у виховному середовищі сучасного закладу освіти.

Розглядаючи проблему підвищення ефективності проектно-діяльності, треба виділити такі напрями застосування методу проектів у шкільній практиці: проект як метод навчання на уроці; проектні технології дистанційного навчання; проектні технології в позаурочній роботі; проектний метод організації індивідуальної дослідної, експериментальної роботи як учнів, так і вчителів. Аналіз багатьох джерел, в яких подано опис технології виконання учнівських проектів, показує, що вагомої відмінності між упровадженням урочних та позаурочних проектів, не існує. Проектна діяльність у цілому сприяє: забезпеченню цілісності педагогічного процесу та здійсненню єдності різнобічного розвитку, навчанню й вихованню дітей; розвитку творчих здібностей і активності учнів; адаптації до сучасних соціально-економічних умов життя; формуванню пізнавальних мотивів навчання, які дають змогу бачити кінцевий результат діяльності, викликає бажання працювати й удосконалювати свої знання, вміння та особистісні якості.

У працях таких науковців, як Є. Полат, П. Петряков, С. Ящук, Н. Матяш та інші, знаходимо питання мотиваційної діяльності вчителя при створенні про-

ектів. Так, традиційними засобами можна вважати: пояснення сутності проектного методу (із показом проектів); демонстрація готових учнівських проектів (показ портфоліо виконаних проектів, у разі потреби застосування телекомунікаційних засобів); розповідь про переваги проектної діяльності, якості, вміння навички, набуті в ході виконання проектів; проведення “мозкового штурму” із визначенням проблем школярів, які можуть виникнути в ході виконання проекту; демонстрація відеофільму (сценарій якого є результатом учнівського проекту); проведення ділової або рольової гри, виховного заходу (сценарій яких було підготовлено в ході виконання учнівського проекту); реклама учнівських виконаних проектів тощо. Як відомо, мотивами проектної діяльності є задоволення соціальних і особистих потреб у створенні матеріалів і духовних цінностей, тому вчитель, який організовує проектну діяльність, повинен обов’язково враховувати: вік дітей, загальний розвиток учнів, уміння й навички, які мають школярі, рівень зацікавленості проектною ідеєю, досвід кожного учасника в практичному виконанні проекту. Педагог пояснює сутність проектного методу на прикладах дизайнерських, економічно-соціальних та інших проектів, проводить бесіду, розповідь, дискусію або міні-лекцію, в якій поетапно викладає: вміння та навички, яких учні зможуть набути в ході виконання проектів; можливості проектної діяльності, що допомагає вирішувати власні проблеми та складні життєві питання; практичну значущість і суспільну користь від виконаних проектів; розвиток індивідуальних здібностей, що розширюють розумові можливості кожного учасника проекту. Мотиви проектної діяльності учнів подано в таблиці.

Таблиця

Мотиви проектної діяльності

Мотиви	Потреби, що задовольняє проектна діяльність
Пізнавальні	Потреба в нових цікавих знаннях, необхідних уміннях і навичках
Соціальні	Потреба в самореалізації та самовизначенні в житті
Художньо-естетичні	Потреба в естетичному задоволенні, у спілкуванні з красою
Духовні	Потреба в самопізнанні, самореалізації, самовизначенні й духовному зростанні
Комунікативні	Потреба в спілкуванні, взаємодії

Як ми бачимо, метою проектної діяльності є підготовка школярів до успішного та гармонійного функціонування в інформаційно-насиченому світі та самостійне створення проектів. Завдання підготовки учнів до проектної діяльності: формування проектної культури (світогляду, мислення, графічного й економічного досвіду, потреби в проектній діяльності та висока мотивація в цьому); практична підготовка до проектної діяльності (спеціальні знання, вміння, навички, досвід проектної діяльності); розвиток учнів як суб’єктів діяльності (розвиток сенсорної, інтелектуальної, емоційно-вольової, мотиваційної сфер особистості).

Особливу увагу в ході організації проектної діяльності з учнями загальноосвітньої школи треба звернути на проблеми формування вчителем проектних груп різної вікової категорії. Як свідчить досвід практичної проектної діяльності багатьох педагогів, на сьогодні великою проблемою залишається формування проектних груп серед учнів різного шкільного віку в процесі виконання групових позаурочних проектів.

Питання психологічних особливостей дітей різного шкільного віку, які зайняті проектною діяльністю, висвітлено в працях Н. Матяш, Е. Полат, С. Ящук та ін. Вони акцентували увагу на різних підходах до виконання проектів серед дітей різного віку. Підготовка учнівських проектів з дітьми різного віку в позаурочний час має свої особливості, серед яких: різний рівень розвитку дослідної, пошукової роботи; виконання самостійних творчих завдань; розвитку вмінь працювати із джерелами інформації, обробляти їх, робити висновки та узагальнення, доводити й відстоювати власні думки, приймати рішення тощо. Зупинимося на вікових відмінностях учнів різного шкільного віку, які повинен знати вчитель при організації проектною діяльності.

Як відомо, шкільний вік охоплює три основні групи: молодший, середній, старший. Для учнів молодшого шкільного віку вчитель стає керівником проектною роботи, який веде роз'яснювальну навчальну роботу, організує діяльність учнів на всіх етапах, опікує дітей, спостерігає та скеровує діяльність, бере участь в обговоренні проблем (приховано керує процесом, висуває гіпотези дослідження, подає інформаційний матеріал, вчить працювати із джерелом інформації, бере участь у оформленні результатів діяльності, готує дітей до презентації й захисту проекту). Розпочинати проектну роботу з учнями молодшого віку можна таким чином: готувати індивідуальні проекти на одну тему з усією проектною групою, організувати конкурс проектних робіт, готувати колективні проекти з кількома проектними групами, готувати спільний колективний проект, що буде корисним для вирішення однієї спільної проблеми, яка є цікавою для членів усього колективу.

Основними вимогами для роботи з дітьми цього віку стає: детальне обговорення кожного кроку проекту, підготовка практичних рекомендацій щодо виконання конкретної роботи, надання допомоги учням у виконанні складних завдань та оформленні результатів проекту, підготовка дітей до презентації й захисту. На допомогу дітям молодшого шкільного віку вчитель готує пам'ятки, корисні поради тощо. Для учнів середнього шкільного віку педагог стає безпосереднім керівником проекту, членом проектною групи або спостерігачем (користуючись прийомом "прихована координація"). Вчитель надає допомогу учням, але намагається організувати їх самостійну діяльність. Він спостерігає і скеровує роботу, висуває ідеї, надає поради та адресну допомогу, бере участь у поетапному здійсненні проекту, підготовці презентації та захисту проекту.

Розпочинати роботу з учнями середнього шкільного віку треба таким чином: організувати колективні міні-проектами за однією або декількома спорідненими темами; організувати індивідуальні, парні, колективні проекти за однією або різними темами за загальною схемою проектною діяльності; організувати участь дітей у масових спільних проектах; організувати конкурс індивідуальних, колективних проектів, що вирішують спільні проблеми учнів, які турбують їх.

Для учнів старшого шкільного віку педагог стає організатором проектною діяльності, яка є виміром самостійної творчої, пошукової роботи. Завдання, які дає вчитель, є складними. Вони створюють умови для виявлення ініціативи, творчості, самостійної наполегливої роботи з вирішення проблем. Тематика проектів ускладнюється та змінюється за вибором учнів, а вимоги до виконання проектів стають більш складними.

При організації роботи із дітьми старшого шкільного віку вчитель: надає кожному учневі можливість виявити самостійність у творчості, самовдосконаленні, самовихованні; диференціює завдання та обсяг роботи, виходячи з індивідуальних можливостей кожного члена проектної групи; скеровує роботу учнів, спостерігає, радить, надає адресну допомогу, індивідуальні консультації; бере участь у розробці критеріїв оцінювання проектних робіт; спостерігає та пропонує ідеї (у разі потреби) щодо підготовки робіт до презентації й захисту.

Висновки. Таким чином, сучасному вчителю, організовуючи проектну діяльність у виховній роботі, особливу увагу треба звертати не тільки на досвід проектної самостійної діяльності учнів, а й на вікові особливості дітей шкільного віку. Проектування може стати засобом соціального та інтелектуально-творчого саморозвитку всіх суб'єктів освіти: учнів, учителів, батьків. Робота над цією проблемою потребує подальшого вирішення у вигляді вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, створення банку кращих проектних педагогічних ідей.

Література

1. Безруков В.С. Словарь нового педагогического мышления / В.С. Безруков. – Екатеринбург : Альтернативная педагогика, 1996. – 94 с.
2. Вульфсон Б. Джон Дьюи: Педагогика прагматизма / Б. Вульфсон // Лидеры образования. – 2004. – № 3. – С. 12–16.
3. Гузеев В.В. Метод проектов как развитие блока уроков / В.В. Гузеев // Образовательная технология: от приёма до философии. – М. : Сентябрь, 1996. – С. 79–86.
4. Коберник О.М. Проектування навчально-виховного процесу в школі / О.М. Коберник. – К. : Хрещатик, 1995. – 218 с.
5. Кондратова Л.Г. Організація проектної діяльності учнів в позаурочний час / Л.Г. Кондратова. – Х. : Основа, 2009. – С. 124.
6. Матяш В. Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования / В. Матяш ; [под ред. В.В. Рубцова]. – Мозырь : Белый ветер, 2000. – 286 с.
7. Олійник В. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації / В. Олійник // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 4. – С. 61–69.
8. Підласий Г.П. Практична педагогіка або три технології : інтеактивний підручник для педагогів / Г.П. Підласий. – К., 2004. – 615 с.
9. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий / Г.К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 287 с.
10. Слободченко В.И. Младший школьник как субъект учебной деятельности / В.И. Слободченко // Вопросы психологии. – 1992. – № 102. – С. 14–29.
11. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С.О. Сисоева. – К. : Політграфкнига, 1996. – 406 с.
12. Ястребова В.Я. Інновації в освіті: потреби і перспективи / В.Я. Ястребова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – К. ; Запоріжжя : Х-Принт. – 2001. – Вип. 20. – С. 3–6.

КОТИКОВА О.М.

ЕКСПЕРІМЕНТАЛЬНО-РОЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛРОЛЬОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Вітчизняна педагогіка перебуває на складному етапі свого розвитку, що характеризується різноманіттям педагогічних концепцій (принципів, ідей, методів) та інноваційних підходів (компетентнісний, модульно-рейтинговий, андрогогічний, особистісно зорієнтований, системно-цілісний, діяльнісний, синергетичний, гендерний тощо).